

ERZİNCAN AĞIT, EFSANE VE MANİLERİ

R. Bahar AKARPINAR

Erzincan ili tarihi geçmiş, doğal zenginlikleri, münbit arazisi ile Doğu Anadolu bölgemizin nadide illerinden biridir. Erzincan halkı, çağın getirdiği değişimleri kabul etmekle birlikte daima zengin maddi ve manevi kültür değerlerini canlı tutmuş, geleneksel Türk toplum ve aile yapısını muhafaza ederek uyumlu bir denge kurmuştur.

Erzincan coğrafi konumu itibarıyla hareketli bir deprem kuşağı üzerinde bulunmaktadır. Türkiye Cumhuriyeti tarihinin en hasar veren depremleri Erzincan ili ve çevresinde yaşanmıştır. Özellikle 27 Aralık 1939 ve 13 Mart 1992 depremleri ağır can ve mal kaybına neden olmuşlardır. Hayatın sekteye uğradığı bu dönemlerde Erzincan insanı doğal afet karşısındaki aczini, sokakta kalmış olmanın sıkıntısını, açlığın ve soğunun verdiği bedbinliği en önemlisi ölüm ile parçalanan aile ve yitirilen yakınlarına duyduğu yoğun kederini ağıtlarla dile getirmiş, ağıtlarla yardım dilemiş ve acısını yüreğine hapsedmiştir.

Erzincan İl Kültür Müdürü Sayın Ruhi Kara, 1993 yılında yayınladığı "Erzincan'ın Göz Yaşları (Deprem Ağıt ve Destanları)" adlı kitabında 1992 depreminden sonra yakılan ağıtlardan 132 tanesini kaynak kişilerden derleyerek, 1939 ve 1983 depremlerinden sonra şairler ve âşıklar tarafından söylenen 38 ağıtı da yazılı kaynaklardan araştırarak toplamış ve kitap halinde yayınlamıştır. Kitabın önsözünde yazar, "ağıt" türü ve "ağıt yakma" geleneği hakkında kısa bilgi vermiştir. Metin kısmında ağıtlar kaynak kişilerin soyadı sırasına göre sı-

ralanmış ve herbirine bir ad verilmiştir. V+255 sayfalık kitabın sonunda Erzincan ili ile ilgili birkaç çalışmanın zikredildiği Bibliyografya bölümü mevcuttur.

Ruhi Kara, "Erzincan Efsaneleri Üzerine Bir Araştırma" adlı ikinci kitabında Erzincan ve yöresinden derlenmiş 163 efsaneyi Prof. Dr. Bilge Seyidoğlu'nun "Erzurum Efsaneleri" adlı eserindeki inceleme tekniği doğrultusunda tahlil ve tasnif etmiştir. Giriş bölümünde efsane türü hakkında çeşitli kaynaklardan alınan bilgiler aktarılmıştır. Efsanelere numara verilmiş, başkalarından alınan efsaneler ve kaynak kişiler kitabın sonunda belirtilmiştir. Efsaneler üç ana bölüm altında toplanmıştır:

I. Dinî ve dinî binalarla ilgili efsaneler.

II. Evler ve insanların yaşadığı yerlerle ilgili efsaneler.

III. Tabiat ve Kızlarla ilgili efsaneler.

Birinci bölümde; kaleler, kutsal kabirler, türbeler, mabetler üzerine söylenen efsaneler, ikinci bölümde; al karısı, köprüler, keramet sahipleri, şehirliler ve köyler, tekin olmayan yerlerde yaşayan tekin olmayan yaratıklarla ilgili efsaneler; üçüncü bölümde; ağaçlar, otlar, dağlar, tepeler, düzlükler, ovalar, göller, nehirler, arklar, sular, gözeler, dereler, taşlar, kayalar ve hayvanlarla ilgili efsanelere yer verilerek kısa tahlilleri yapılmıştır.

Yazar asıl gayesinin halkın muhayyilesinde saklı bulunan ve unutulmaya yüz tutan bu sözlü halk anlatmalarının bilenlerle birlikte yok olmasını önlemek